

Sygn. akt I PSK 158/21

POSTANOWIENIE

Dnia 8 grudnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z powództwa T. M.
przeciwko S. Spółce Akcyjnej w B.
o rekompensatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 8 grudnia 2021 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych w K.
z dnia 11 września 2020 r., sygn. akt X Pa (...),

- 1. odrzuca skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 1350 (jeden tysiąc trzysta pięćdziesiąt) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 11 września 2020 r., sygn. akt X Pa (...) Sąd Okręgowy w K. oddalił apelację pozwanej S. Spółce Akcyjnej w B. od wyroku Sądu Rejonowego w B. z 3 lutego 2020 r., sygn. akt V P (...), którym Sąd pierwszej instancji uwzględnił powództwo T. M. o rekompensatę z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla.

Powódka T. M. wniosła odwołanie od wydanej przez pozwaną S. S.A. w B. decyzji odmawiającej wypłaty rekompensaty w kwocie 10.000 zł z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz domagała się zasądzenia od pozwanej kosztów postępowania. Na uzasadnienie swego odwołania wskazała, że fakt ponownego

wyjścia za mąż nie pozbawia jej statusu wdowy po zmarłym mężu – pracowniku górniczym.

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie od powódki kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego. W uzasadnieniu powołała się na art. 2 ustawy z 23 listopada 2018 roku o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego (Dz.U. z 2019 r., poz. 29) i podniosła, że powódka nie posiada statusu wdowy, gdyż zawarła ponowny związek małżeński. Za taką interpretacją przemawiają, zdaniem pozwanej, przepisy ustawy z 28 listopada 2014 roku prawo o aktach stanu cywilnego.

Wyrokiem z 3 lutego 2020 r., sygn. akt V P (...) Sąd Rejonowy w B. zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 10.000 zł, nakazał pobrać od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa Sądu Rejonowego w B. kwotę 500 zł, tytułem zwrotu kosztów sądowych oraz zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 1.350 zł, tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Wyrok Sądu pierwszej instancji zaskarżyła apelacją strona pozwana, zarzucając mu sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego oraz naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 2 ust. 1 pkt 1, ust. 2 i ust. 3 ustawy z 23 listopada 2018 roku o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego oraz § 18 ust. 1 pkt 6 załącznika nr 32 do Układu Zbiorowego Pracy dla Przemysłu Węglowego z 1 lutego 1980 r.

Sąd Okręgowy w wyniku rozpoznania apelacji oddalił ją jako niezasadną.

Wskazał on, że ustawa z 23 listopada 2018 r. zawiera regulację *lex specialis* do definicji wdowy znajdującej się w innych aktach prawnych. Mimo, że na gruncie przepisów ustawy z 12 października 2017 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla zaliczenie wdowy, która ponownie wyszła za mąż do grona osób uprawnionych było wyłączone, to na tle obowiązującego obecnie oraz na etapie wydawania zaskarżonej decyzji zastosowanie ma ustawa nowsza, która do kręgu osób uprawnionych zalicza także wdowy po zmarłym mężu,

które ponownie wyszły za mąż. Nie ma więc racji apelujący w zakresie w jakim twierdzi, że ponowne zawarcie związku małżeńskiego uniemożliwiło powódce otrzymanie świadczenia rekompensacyjnego. Osobami nieuprawnionymi w rozumieniu niniejszej ustawy są bowiem wdowy, wdowcy, sieroty, a także osoby pobierające świadczenie przedemerytalne, które uzyskały swój status w dniu, w którym na mocy obowiązujących przepisów prawa pracy w przedsiębiorstwie górniczym, prawo do bezpłatnego węgla już im nie przysługiwało. Nie jest bowiem uzasadnione przyznanie rekompensaty z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla w sytuacji, kiedy osoba uzyskała status wdowy, wdowcy, sieroty bądź osoby na świadczeniu przedemerytalnym w momencie, kiedy już jej prawo do bezpłatnego węgla nie przysługiwało. Idąc tokiem rozumowania apelującego Sąd Odwoławczy zauważył jednak, że w dacie ponownego zawarcia związku małżeńskiego w 1999 r. Układ Zbiorowy Pracy dla Przemysłu Węglowego z 1 lutego 1980 r., który przewidywał, że w razie powtórnego wyjścia za mąż uprawnienie wdowy do bezpłatnego węgla wygasa z dniem zamążpójścia, nie obowiązywał. Kolejny ZUZP z 21 grudnia 1991 r. nie zawierał już takiej regulacji. Wskazane UZP już od dawna nie obowiązują i mają znaczenie historyczne. Uprawnienie powódki do bezpłatnego węgla nie mogło więc wygasnąć, lecz cały czas się utrzymywało skoro związek małżeński zawarła w 1999 r. a wówczas obowiązywały postanowienia UZP nie pozbawiającej jej prawa do spornego deputatu w węglowego. Uprawnienie to należy w istocie oceniać na podstawie postanowień obowiązującego porozumienia z 20 grudnia 2004 r. zawartego pomiędzy Zarządem K. S.A. a organizacjami związków zawodowych obowiązującego od 1 stycznia 2005 r. a które w 2014 r. utraciło moc, zważywszy chociażby wspomnianą okoliczność, że powódka ponownie wyszła za mąż dopiero w 1999 r. Błędny więc jest pogląd pozwanej jakoby prawo do deputatu węglowego należało oceniać na datę śmierci jej pierwszego męża. Zgodnie z § 3 i 4 Załącznika nr 14 do Porozumienia z 20 grudnia 2004 r. bezpłatny węgiel w wymiarze wynikającym z nabytego uprawnienia przysługuje: 1) byłym pracownikom, 2) wdowom, wdowcom i sierotom pozostałym po pracownikach, jeżeli spełniają warunki do otrzymania renty rodzinnej po pracowniku, którzy do dnia wejścia w życie załącznika Nr 14 (t. j. do dnia 1 stycznia 2005 roku) korzystali z uprawnienia do bezpłatnego węgla przysługującego zgodnie

z przepisami prawa obowiązującymi przed dniem wejścia w życie załącznika Nr 14. Bezpłatny węgiel przysługuje wdowom, wdowcom i sierotom, jeżeli spełnią warunki do otrzymania renty rodzinnej po zmarłych byłych pracownikach, o których mowa w pkt 1).

Z powyższych regulacji wynika, że powódka nie była wyłączona z grupy osób uprawnionych do bezpłatnego węgla. Sąd Rejonowy niewątpliwie ustalił, że faktycznie otrzymywała deputat węglowy do 2014 r. co pośrednio potwierdza uprawnienie o którym mowa, gdyż faktyczna wypłata deputatu była możliwa w sytuacji, gdy spełniała wszystkie przesłanki do jego przyznania wskazane w Załączniku Nr 14 do Porozumienia z 20 grudnia 2004 r.

W ocenie Sąd Odwoławczego powódka udowodniła, że spełniła wszystkie przewidziane prawem przesłanki uprawniające do świadczenia rekompensacyjnego. Jak wynika z akt postępowania była małżonką pracownika KWK „B.” w R., wchodzącej w skład K.S.A. w K.. Bezspornie zakład pracy zmarłego męża powódki prowadził wydobywanie węgla kamiennego 31 grudnia 2011 r. na podstawie koncesji. Jej małżonek zmarł w trakcie trwania stosunku pracy 14 marca 1980 r. W okresie zatrudnienia pobierał deputat węglowy. Powódka ma ustalone prawo do renty rodzinnej na stałe, którą to rentę pobiera. Faktycznie pobierała deputat węglowy po mężu do 2014 r. Mając powyższe na uwadze wskazać należało, że na gruncie ustawy z 23 listopada 2018 r. bezsprzecznie powinna zostać zaliczona do grona osób uprawnionych do świadczenia rekompensacyjnego z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla. Niewątpliwie bowiem spełniła wszystkie przewidziane prawem przesłanki.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego zaskarżyła skargą kasacyjną strona pozwana w całości.

Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania oparto na podstawach przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 (występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego), pkt 2 (potrzeba wykładni przepisów wywołujących poważne wątpliwości lub rozbieżności w orzecznictwie) oraz pkt 4 (oczywista zasadność skargi kasacyjnej) k.p.c.

Jako okoliczności uzasadniające przyjęcie i rozpoznanie skargi kasacyjnej pozwana wskazała na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych oraz

na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, co pozwoli na wyjaśnienie:

1) czy ustawa z 23 listopada 2018 roku o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego, a w szczególności art. 2 ust. 2 ustawy, przyznaje i może przyznawać prawo do bezpłatnego węgla i prawo do rekompensaty między innymi wszystkim wdowom i wdowcom po pracownikach zmarłych w trakcie trwania stosunku pracy w przedsiębiorstwie górnicznym, którzy ponownie wyszli za mąż;

2) czy prawidłowym jest przyznanie świadczenia rekompensacyjnego na podstawie ustawy dla wdowy po pracowniku przedsiębiorstwa górniczego zmarłego w trakcie trwania stosunku pracy która ponownie wyszła za mąż z powołaniem się jedynie na art. 2 ust. 2 ustawy i bez rzeczywistego zbadania w dwuinstancyjnym postępowaniu jej uprawnienia do bezpłatnego węgla na podstawie postanowień układów zbiorowych pracy, porozumień lub innych regulacji obowiązujących w przedsiębiorstwie górnicznym, czy też warunkiem przyznania tego świadczenia jest posiadanie przez wdowę zwłaszcza od momentu ponownego zawarcia związku małżeńskiego prawa do bezpłatnego węgla na podstawie przepisów zakładowych;

3) a jeżeli zbadanie uprawnienia takiej wnioskodawczynie do bezpłatnego węgla na podstawie wewnętrzzakładowych przepisów prawa pracy jest konieczne, to które zakładowe przepisy prawa pracy znajdą zastosowanie przy takim badaniu, w szczególności czy będą to przepisy obowiązujące w dacie ustania stosunku pracy męża wnioskodawczynie będącej wdową po nim, czy też wprowadzone w życie i obowiązujące w okresie późniejszym i po wielu latach od chwili ustania stosunku pracy.

Ponadto pozwana wskazała na oczywiste naruszenie przez zaskarżony wyrok wskazanych w zarzutach skargi kasacyjnej przepisów prawa procesowego i materialnego, co powoduje, że niniejsza skarga jest oczywiście uzasadniona w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlegała odrzuceniu jako niedopuszczalna.

Zgodnie z art. 398² § 2 pkt 2 k.p.c., skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach dotyczących kar porządkowych, świadectwa pracy i roszczeń z tym związanych oraz o deputaty lub ich ekwiwalent.

Przedmiotem niniejszej sprawy była ocena zasadności roszczenia powódki o zapłatę kwoty 10.000 zł jako rekompensaty z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla, czyli w istocie ekwiwalentu pieniężnego za przysługujący jej mężowi deputat węglowy, do którego nabyła prawo na podstawie ustawy z 12 października 2017 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla (Dz.U. z 2017 r., poz. 1971) oraz ustawy z 23 listopada 2018 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego (Dz.U. z 2019 r., poz. 29).

Zdaniem Sądu Najwyższego, określony w taki sposób przedmiot sporu bez wątplenia mieści się w pojęciu „sprawy o deputaty lub ich ekwiwalent”, użytym w art. 398² § 2 pkt 2 k.p.c., a określającym przedmiotowo rodzaje spraw, w których skarga kasacyjna jest niedopuszczalna bez względu na wartość przedmiotu zaskarżenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 5 lutego 2007 r., I PK 280/06, LEX 948795; z 6 lutego 2020 r., II UK 273/18, LEX nr 3017793).

Deputat węglowy to część wynagrodzenia za pracę dostarczana pracownikowi w naturze. Na podstawie układów zbiorowych pracy pracownicy przedsiębiorstw przemysłu górniczego (przede wszystkim kopalń) otrzymywali świadczenie w naturze w postaci bezpłatnego węgla. Celem wprowadzenia ustawy z 12 października 2017 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla było zrekompensowanie – do pewnego stopnia, w ramach możliwości budżetu państwa – strat finansowych poniesionych przez osoby, które otrzymywały bezpłatny węgiel w naturze lub ekwiwalent pieniężny za węgiel na podstawie układów zbiorowych pracy i związanych z nimi porozumień, a następnie utraciły to uprawnienie wskutek wypowiedzenia w tym zakresie układów zbiorowych pracy i porozumień z nimi związanych. Realizacja celu ustawy miała nastąpić przez wypłatę z budżetu państwa świadczenia rekompensacyjnego z tytułu trwałej utraty prawa do bezpłatnego węgla.

Nie budzi wątpliwości Sądu Najwyższego, że rozpoznawana sprawa mieści się w kategorii spraw o deputaty lub ich ekwiwalent (w tym przypadku deputat węglowy lub jego ekwiwalent). Za utratę prawa do bezpłatnego węgla (deputatu węglowego) lub ekwiwalentu za bezpłatny węgiel osoby uprawnione miały otrzymać rekompensatę.

W rezultacie stwierdzenia, że skarga kasacyjna okazała się niedopuszczalna przedmiotowo w związku z roszczeniem powódki o zasądzenie ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy, podlegała ona odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 3 k.p.c. w związku z art. 398² § 2 pkt 2 k.p.c.

Podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy we wcześniejszych orzeczeniach dotyczących rekompensaty za utratę prawa do bezpłatnego węgla (por. postanowienia: z 9 grudnia 2020 r., I PK 211/19, LEX nr 3182902; z 18 listopada 2020 r., I PK 228/19, niepubl.; z 12 stycznia 2021 r., I PSK 3/21, niepubl.; z 13 kwietnia 2021 r., I PSK 48/21, niepubl., z 18 maja 2021 r., I PSKP 15/21, niepubl.; z 22 lipca 2021 r., I PSK 61/21, niepubl.; z 30 września 2021 r., niepubl.).

Niejako na marginesie warto zauważyć, że w stanie prawnym obowiązującym w chwili wydawania zaskarżonego wyroku wdowy po zmarłym emerycie górniczym, które miały ustalone prawo do renty rodzinnej po takiej osobie i pobierają taką rentę, a które ponownie zawarły związek małżeński, nie traciły uprawnienia do rekompensaty z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla, co wynika z art. 2 ust. 2 ustawy z 23 listopada 2018 r., zgodnie z którym za wdowy i wdowców, o których mowa w ust. 1 pkt 1 lit. a tiret trzeci, lit. b i d oraz art. 2 pkt 1 lit. b ustawy z 12 października 2017 r., uznaje się również osoby, które ponownie zawarły związek małżeński, tracąc status wdowy lub wdowca. Tej regulacji ustawowej nie mogą uchylać ani zmieniać postanowienia układów zbiorowych pracy lub innych porozumień zbiorowych zawartych przez pracodawcę ze związkami zawodowymi (art. 9 § 2 k.p.).

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 k.p.c.